

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ

В умовах сучасного суспільства, коли у нашому житті з'являються такі негативні явища як девальвація моральних цінностей, низький рівень культури населення, проблема морального виховання є особливо актуальною. Недаремно питання морального виховання виходить на одне з перших місць у системі виховання майбутнього громадянина незалежної української держави.

Однією із складових морального виховання є виховання культури поведінки, яку розглядаються як важливу соціальну, педагогічну і психологічну проблему, від успішного розв'язання якої залежить розвиток у підростаючого покоління високих моральних якостей, глибокої інтелігенції і справжнього духовного багатства.

Значний інтерес мають праці вчених, зокрема з таких проблем як: морально-етичне виховання молодших школярів (А.Богущ, А.Каніщенко, А.Корнійчук, В.Мацулевич, Н.Смольська, К.Щербакова); виховання культури поведінки учнів (В.Білоусова, Н.Богданова, Т.Говорун, Н.Кисельова та ін.); етика взаємин у шкільному колективі (В.Білоусова, О.Матвієнко).

Мета статті – детально розглянути питання щодо формування в учнів початкової школи культури поведінки та засвоєння правил поведінки у повсякденному житті.

Як відомо, молодший шкільний вік вважається особливо благодатним для формування основ культури поведінки. Діти цього віку більш свідомо, ніж дошкільники, спроможні сприймати вимоги до своєї поведінки. До того ж вони характеризуються підвищеною сприйнятливостю до зовнішніх впливів, здатністю до наслідування. Власний моральний досвід молодших школярів відносно обмеженим. Тому вони надзвичайно вірять у істинність того, що говорять дорослі, насамперед учитель, у безумовність і необхідність моральних норм. Саме це й відіграє вирішальну роль у успішному сприйнятті дітьми правил культурної поведінки.

Культура поведінки - це сукупність форм повсякденної поведінки людини, в яких знаходиться зовнішнє вираження, моральні та естетичні норми цієї поведінки [1, с.134].

Починаючи роботу з учнями, не можна забувати, що досвід моральної поведінки, набуті ними до школи культурні навички та звички, неоднакові. Тому вчитель молодших класів перші дні перебування дітей у школі повинен присвятити вивченню рівня їхньої вихованості. З цією метою він має визначити, які у дітей уявлення про правильну поведінку, якими навичками вони володіють, які прогалини мають місце у їх вихованні. Результати вивчення сприятимуть правильній організації виховної роботи з школярами з урахуванням їх індивідуальних особливостей.

Важливою умовою успішного формування культури поведінки учнів молодших класів є продумана система у виховній діяльності вчителя. Істотною особливістю мислення учнів 1 — 4 класів є конкретність та ситуативність. Тому в роботі з ними не можна обмежуватись абстрактними повчаннями. Слід не тільки ставити вимоги і розкривати зміст кожного правила культурної поведінки, а й конкретизувати кожну вимогу, роз'яснювати й показувати, як саме треба поводитись у різних ситуаціях. Дитина повинна чітко уявляти, якої саме поведінки вимагають від неї у тих чи інших обставинах.

Зміст роботи з учнями початкових класів по вихованню у них культури поведінки визначається умовами шкільного життя, новою соціальною роллю дитини, більш широкими, порівняно з дошкільним віком, її можливостями. Тому за своїм змістом робота може проводитися по таких основних напрямках: ознайомлення з правилами поведінки у школі; правилами особистої гігієни та охайності; правилами спілкування з людьми; правилами поведінки вдома, на вулиці та у громадських місцях.

У практиці багатьох шкіл держави застосовуються різноманітні методи і форми роботи по засвоєнню учнями правил ввічливості, такі як етичні бесіди та збори, читання й обговорення творів дитячої художньої літератури, перегляд відповідних кінофрагментів та діафільмів, інсценування творів і постановка дитячих п'єс, проведення ролевих ігор, правилами яких передбачено дотримання норм ввічливості: «У магазині», «Ми прийшли до бібліотеки», «На пошті», «Зустрічаємо гостей», «Мандрівка по місту ввічливих», «Чарівні слова», «Хто більше знає ввічливих слів», уроки ввічливості тощо. Поряд із словесними формами роботи досвідчені педагоги запроваджують систему вправ, під час яких навички ввічливої поведінки закріплюються, конкретизуються.

Важливе місце у системі роботи по формуванню у дітей культури поведінки займає ознайомлення їх з правилами для учнів та формування у них звички дотримуватися цих правил. Кожне правило школярі повинні не тільки зрозуміти та усвідомити необхідність його виконання, а й конкретно знати, як виконувати, яких способів поведінки дотримуватись. Істотною роллю у засвоєнні дітьми правил для учнів відіграють такі форми роботи, як збори групи та етичні бесіди на теми: «Що означає вчитися сумлінно», «Як треба готувати домашні завдання», «Чому не можна запізнюватись на заняття», «Як я допомагаю мамі», «Моя допомога товаришам» тощо. Запам'ятовувати і втілювати у життя дітей правила для учнів допомагають різні ігри, в тому числі ролеві. Запам'ятовуванню правил для учнів допомагає вивчення віршів, у яких викладено зміст правил.

Значне місце у системі роботи по вихованню культури поведінки повинні посідати питання особистої гігієни, чистоти й охайності. Навички особистої гігієни й охайності виробляються у дитинстві. Привчають дітей до охайності щоденно, використовуючи різні форми і методи роботи.

Першорядне місце у системі роботи по вихованню культури поведінки займає вироблення в учнів навичок і звичок культури спілкування з людьми, поведінки у сім'ї, на вулиці та у громадських місцях. При цьому важливе значення має виховання культури мови, прищеплення способів правильної поведінки за столом, у кіно та театрі, на вулиці, у транспорті. Для того, щоб діти запам'ятали зміст правил і постійно дотримувалися їх у повсякденному житті, широко застосовуються бесіди й практичні заняття на теми: «Як з'явилися правила поведінки? Хто їх придумав, навіщо?» «Поважай старших», «Бережи свій і чужий час», «Що значить піклуватися про людей які тебе оточують» та ін.

Важливе значення для виховання культури поведінки має поступове вироблення в учнів звички постійно дотримуватися конкретних правил моральної поведінки. Ці правила ґрунтуються на простих нормах моральності, як наприклад: допомагати іншим, не будь жадібним, не відмовляйся від доручень, поведи себе ввічливо з товаришами, із старшими. Порушення цих норм суворо засуджується колективом.

В основі реалізації завдань виховання культури поведінки має лежати синтез загальнолюдського досвіду і моральних цінностей та особливостей українського менталітету. Тому необхідно звертатися до джерел української народної педагогіки, в яких нагромаджений досвід народу щодо виховання та навчання дітей, його погляди на мету, завдання й методи виховання молодого покоління, традиційні для українців форми та засоби виховного впливу.

У народних прислів'ях, казках, легендах чітко сформульований ідеал виховання, визначено моральні якості, притаманні вихованій людині. В прислів'ях зібрані конкретні правила культурної поведінки, викладені в дотепних формах, що полегшує їх усвідомлення молодшими школярами. Українські народні казки містять відомості про форми та способи культурної поведінки, а також про наслідки порушень визначених норм. Виховна цінність народної гри полягає в тому, що в ігровій ситуації діти беруть на себе певні ролі і виконують ігрові дії. Це потребує усвідомленого дотримання визначених правил та норм поведінки.

Успіх в роботі з молодшими школярами по прищепленню їм навичок і звичок культури поведінки можливий лише тоді, коли одночасно з виховною роботою в дитячому колективі ведеться роз'яснювальна робота з батьками, спрямована на те, щоб навички, які прищеплюються учням у школі, закріплювалися вдома. Необхідно на батьківських зборах, для батьків провести цикл бесід, наприклад, за такою тематикою: «Поведінка батьків у сім'ї — головний фактор успішного морального виховання дитини», «Про вироблення в учнів культури спілкування з дорослими і товаришами», «Культура мови», «Виховання ввічливості, точності й обов'язковості», «Формування у дітей навичок особистої гігієни та охайності», «Про поведінку учнів на вулиці та в громадських місцях», «Правила поведінки та обов'язки дитини у сім'ї».

Підводячи висновки, можна сказати, що питання виховання культури поведінки виходить на одне з перших місць у системі виховання майбутнього громадянина своєї держави. На допомогу учителю приходять як традиційні форми і методи, так й інноваційні, які закладуть моральний багаж знань і збагатять молодшого школяра досвідом культурної поведінки.

Список використаної літератури:

1. Білоусова В.О., Говорун Г.В., Кисельова Н.Й. Виховання культури поведінки учнів. - К.: Радянська школа, 1986. - 193 с.
2. Горева В.М. Виховання культури поведінки школярів. - К.: Радянська школа, 1983.- С.3-25.
3. Зверева І.Д., Коваль Л.Г., Фролов П.Д. Діагностика моральної вихованості школярів: Навч. посібник. - К.: ІСДО, 1995. - 203 с.
4. Петерина С. Воспитание культуры поведения у детей. - М.: Просвещение, 1986. - 96 с.
5. Персіанська Е. Культура поведінки на уроках // Рідна школа. - 2007. - №7. - С.23-25.